

Stotteren

in het beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs

NEDERLANDSE FEDERATIE STOTTEREN

Colofon

Tekst: Mark Pertijs, logopedist,
docent Hogeschool Utrecht,
lecturer European Clinical Specialization Fluency Disorders

Vormgeving: Joost van Ommen

Deze brochure kwam mede tot stand dankzij een financiële bijdrage van Hogeschool Utrecht.

Stotteren is een complex communicatieprobleem, waarbij een organische basis, ontwikkelingsfactoren, psychosociale factoren en leerfactoren een rol spelen.

Ongeveer 5% van alle kinderen heeft een korte of langere periode gestotterd.

De kans dat het stotteren verdwijnt is op jonge leeftijd groter dan op latere leeftijd.

Bij 1% van de mensen is het stotteren chronisch.

Stotteren kan deelname aan onderwijs en werk hinderen.

Uit onderzoek blijkt dat meer dan de helft van de stotterende studenten een belemmering in de communicatie met de docenten ervaart ten gevolge van het stotteren en bijna de helft van de studenten wordt door het stotteren gehinderd in het contact met medestudenten. Ten gevolge van het stotteren lopen studenten studievertraging op of moeten zij de studie beëindigen.

Een aantal afgestudeerde studenten vindt ten gevolge van het stotteren geen baan.

Begeleiding door de onderwijsinstelling in verband met het stotteren vindt de meerderheid van de stotterende studenten belangrijk.

Docenten in het beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs kunnen een grote rol spelen in het signaleren van stotterproblematiek en bij het begeleiden van eventuele moeilijkheden op het gebied van het functioneren en participeren van stotterende studenten.

Wat is stotteren?

Bij mensen die stotteren verloopt de aansturing van de spraak vanuit de hersenen anders dan bij vloeiende sprekers. Een afwijkende uitvoering van de spraakbewegingen maakt dat de spreker klanken herhaalt of verlengt en dat de beweging van lippen, tong of stemplooiën kan blokkeren.

Hierdoor kost het spreken meer tijd en moeite waarbij de spraak onrustig of gespannen kan klinken.

Mensen die stotteren proberen vaak op verschillende manieren de stottermomenten zo kort mogelijk te laten duren en/of de stottermomenten te voorkomen of vermijden.

Stotteren beïnvloedt niet alleen de vloeiendheid van het spreken maar ook de gedachten, emoties en de interactie tussen de stotterende spreker en de luisteraar. In die zin is stotteren eerder een communicatiestoornis dan een spraakstoornis.

Deelname aan onderwijs en werk

- Stotteren heeft invloed op deelname aan het onderwijs en op de voorbereiding voor het beroep.
- De mate waarin stotterende studenten hinder ondervinden gedurende hun studie verschilt per individu. De ernst van het stotteren is daarbij minder bepalend dan de manier waarop de student en de omgeving met het communicatieprobleem omgaan.
- Stotterende studenten hebben op basis van karakter, succesvolle ervaringen en faalervaringen met de mondelinge communicatie verschillende strategieën ontwikkeld om met het stotteren om te gaan. Sommige studenten zijn open over hun stotteren en kiezen een wijze van spreken die passend is bij de situatie. Anderen hebben meer moeite met het stotteren.

Verbaalmotorische en sociale strategieën

De student die meer moeite heeft met het stotteren kan een uitgebreid patroon aan verbaalmotorische reacties vertonen.

Voorbeelden van verbaal motorische reacties op het stotteren:

- even wachten voor het spreken
- snel extra inademen
- wegstijven
- stopwoordjes gebruiken voor het stottermoment
- woorden omzeilen en/of synoniemen gebruiken
- verkorten en/of omredigeren van zinnen
- persen om het woord eruit te krijgen

Sommige studenten kunnen dermate “succesvol” zijn in het ontwijken van stottermomenten door het gebruik van synoniemen en het omredigeren van zinnen, dat zij voor hun omgeving vloeiend lijken te spreken. Ze zijn echter continu bezig het stotterend spreken te vermijden (=vluchten). Dit is voor de stotterende spreker uitermate inspannend en voor de luisteraar verwarrend, met als gevolg dat de luisteraar niet meer begrijpt wat tegen hem wordt gezegd. Anderen verzetten zich tegen het stotteren, proberen met meer inspanning de stotters er uit te persen waardoor het stotterend spreken ernstiger wordt (= vechten).

De meest rigoureuze strategie die een stotterende student kan toepassen is ervoor te zorgen dat hij niet hoeft te praten. Door zijn passiviteit kan de stotterende student negatieve reacties oproepen en gezien worden als 'nerd' of als minder capabel.

Strategieën om spreesituaties te vermijden:

- oogcontact vermijden
- ongeïnteresseerd kijken
- geen vragen stellen
- geen antwoorden geven
- geen mening geven
- precies op tijd komen en meteen weer weggaan
- situaties en activiteiten uit de weg gaan

Cognities en emoties

Aan het gebruik van genoemde verbaalmotorische en sociale strategieën om met het stotteren om te gaan ligt cognitief en emotioneel leergedrag ten grondslag.

De stotterende student heeft vaak irrationele gedachten over zichzelf, zijn (verbale) mogelijkheden en over de reacties van de omgeving. Deze gedachten belemmeren de student in zijn functioneren. Tijdens mondelinge toetsen kan een student zo bezig zijn met gedachten over het spreken dat dit ten koste gaat van de inhoud en tijdens de stageperiode kan de student wakker liggen voor elk nieuw contact.

De student die stottert kan last hebben van 'typische stotterangst' zoals klank-, woord- en/of situatieangst. De student ervaart de grootste angst voor situaties en woorden waar hij niet omheen kan zoals een voorstelronde, waarbij iedereen zijn naam zegt, een presentatie, of mondelinge toets.

Deze gedachten en negatieve gevoelens kunnen uiteindelijk leiden tot een negatief zelfconcept: de student ziet zichzelf niet meer als iemand met allerlei mogelijkheden en die toevallig stottert, maar als een 'stotteraar die niet normaal kan praten en beter zijn mond kan houden'. Het stotteren kan het hele denken en handelen gaan beheersen.

Omgaan met stotteren

Mensen die stotteren en succesvol zijn in hun beroep hebben doorgaans een actieve houding ten aanzien van hun stotteren. Ze zijn eerlijk en open over hun spreken en kiezen afhankelijk van de situatie de meest passende communicatiestrategie.

De docent kan de stotterende student ondersteunen om naar medestudenten, docenten en stagebegeleiders eerlijk en open te zijn over zijn stotteren.

De student zelf moet uiteindelijk bereid zijn om bespreekbaar te maken welke invloed het stotteren heeft op bepaalde activiteiten die hij moet uitvoeren en hoe hij deze activiteiten het beste kan uitvoeren.

De beste manier om de student die stottert te benaderen is door hem voorzichtig te confronteren met het waargenomen communicatieve gedrag. Onderstaande adviezen kunnen daarbij een leidraad vormen.

Specifieke adviezen voor docenten:

- Bespreek het waargenomen gedrag met de student.
- Vraag na of de student voldoende ondersteuning ervaart in het omgaan met zijn stotteren.
- Bespreek de invloed die het stotteren heeft op deelname aan colleges, practica, mondelinge toetsen, stages en op het latere beroep.
- Help een hulpvraag te formuleren.
- Wijs de student op de mogelijkheden voor begeleiding die het opleidingsinstituut biedt.
- Bespreek de mogelijkheid van stottertherapie.
- Vraag op welke manier de student tijdens de onderwijs-contacten het best geholpen kan worden.
- Spreek een evaluatief gesprek af.

Verschillende beroepsopleidingen en universiteiten hebben een beleid gericht op studenten met een functiebeperking. Stotteren is een functiebeperking. Het is belangrijk om studenten te attenderen op de mogelijkheid gebruik te maken van deze regelingen.

De docent kan naast een directe aanpak ook indirect veel betekenen door te zorgen dat zijn luisterhouding en die van de medestudenten - optimaal wordt.

De docent is immers ook luisteraar en voor hem gelden dezelfde adviezen die voor iedereen gelden die luistert naar iemand die stottert.

Docenten aan beroepsopleidingen en wetenschappelijke opleidingen kunnen stotterende studenten helpen succesvolle communicatiepartners te zijn gedurende de studietijd en in het later uit te oefenen beroep.

Algemene adviezen voor luisteraars:

- Let op de inhoud en minder op de vorm
- Laat de student uitpraten
- Verlaag de tijdsdruk
- Corrigeer niet
- Hou oogcontact
- Verlaag de communicatieve druk
- Praat zelf rustig en langzaam

Vragen over stotteren of therapieën?

Stottertherapie is maatwerk. Er is niet één therapievorm die voor alle stotteraars geschikt is.

Dit maakt het vinden van een juiste therapie niet gemakkelijk.

Daarom is het stellen van een goede diagnose een eerste vereiste. Het stellen van een diagnose kan bij één van de stottercentra, het Erasmus UMC te Rotterdam of bij een logopedist-stottertherapeut, voor adressen zie www.stotteren.nl.

Voor meer informatie over stotteren, therapievormen en stottertherapeuten kunt u terecht bij het Stotter Informatie Centrum (SIC). Dit is het voorlichtingsbureau van de Nederlandse Federatie Stotteren (NFS).

Stotter Informatie Centrum

Postbus 119

3500 AC Utrecht

Tel: 030 2333336

E-mail: nfs@stotteren.nl

www.stotteren.nl

Bronnen

- Bouwen, J. (2005/2006). Stotteren in de klas. Remediaal.4, 3-8
- Guitar, B. (2006). Stuttering: an integrated approach to its nature and treatment. 3e druk, Philadelphia, Lippincott:Williams and Wilkins
- Pertijs, M. (2009). Onbelemmerd studeren voor stotterende studenten. Presentatie docent van het jaar verkiezing Hogeschool Utrecht, Utrecht
- Stuttering Foundation the, Answers for Employers.

NEDERLANDSE FEDERATIE STOTTEREN

Nederlandse Federatie Stotteren/ Stotter Informatie Centrum
Postbus 119, 3500 AC Utrecht

tel: 030-2333336 fax: 030-2885288
www.stotteren.nl nfs@stotteren.nl